

اسلام، بحران معنوی غرب، فضای مجازی

مصطفی علیمرادی*

malimoradi@noornet.net

* پژوهشگر مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

۱۴ | رسآوردنور ۸۲

فصلنامه اطلاع‌رسانی، آشنایی و مطالعات رایانه‌ای علوم اسلامی

چکیده

مدرنیته‌ای که ارمغان نگاه مادی صرف به انسان و جهان است، بشر امروز، به‌ویژه غربیان را با بحران‌های روانی گوناگون مواجه کرده است. نگاه نقدی دانشمندان غربی به فناوری‌زدگی و ماشینی‌شدن زندگی، و نیز ایجاد مراکز معنادرمانی برای رفع معضلات ناشی از زندگی مادی‌انگارانه صرف در میان غربیان، روی آوردن مردم به ادیان شرق مانند ذن و بودیسم، راه‌اندازی مکاتب عرفانی و معنویت‌های ساختگی، از نشانه‌های تلاش غرب برای رهایی از بحرانی است که دامنگیرش شده است. در چنین وضعیتی، معرفی اسلام به مثابه دین آسمانی که برای سعادت انسان برنامه‌ای مدون دارد، پذیرش بیشتری خواهد داشت. در این مقاله، نقش فضای مجازی در معرفی اسلام به جوامع غرب با توجه به نامه‌های رهبری بررسی خواهد شد.

کلیدواژگان: بحران معنوی در غرب، معنادرمانی، تعالیم اسلامی، سعادت دنیا و اخروی، فضای مجازی، هنر.

درآمد

اندیشه حاکم بر دنیای معاصر غرب که در میان متفکران پس از رنسانس شکل گرفت، محوریت انسان و سلطه او بر طبیعت بود. این نگاه انسان‌محورانه، همه‌چیز، حتی خدا را نیز با توجه به انسان تفسیر می‌کند و هر جا که در تأویل‌ها و نظام‌سازی‌ها درمی‌ماند، از خدا مایه می‌گذارد. از همین رو، خدای غربیان، رخنه‌پوش معرفی شده است.

انسان‌محوری، بدین معناست که انسان خردمند است و با بهره‌گیری از خرد خویش می‌تواند زندگی فردی و اجتماعی را بدون کمک موجودات دیگر، اعم از زمینی و ماورایی، به بهترین شکل اداره کند. از این رو، در این راه، از راهنمایی خدا در عرصه زندگی اجتماعی، بی‌نیاز است. در دیدگاه مبتنی بر انسان‌مداری، انسان، بدون الهام و استمداد از قدرت دیگری، از حق مطلق در تشریح و قانون‌گذاری برخوردار است. این دیدگاه، جایگاهی برای نقش‌آفرینی و تأثیرگذاری خداوند و مقولات دینی نظیر وحی و معاد در نظر نمی‌گیرد (شاملی، ۱۳۷۸).

از دست دادن خداوند، به مثابه محور و مبدأ و منتها، و خالق و مدبر همه اشیا و امور و جایگزین شدن انسان در محوریت، گرچه به ظاهر پیشرفت‌هایی در علوم و فنون برای انسان در پی داشت، اما سبب رشد تک‌بعدی انسان و گرفتار شدنش با معضلات روحی و روانی شد. نبودن توازن در پیشرفت‌ها نوعی پوچی، بی‌هدفی و سرگردانی را در غرب به همراه داشته است. ریشه‌های خلأ معنویت در غرب، اساساً به مسئله قطع زمین از آسمان که نمودهای آن را در اخلاق، فلسفه و نظریه‌های علوم اجتماعی می‌توان یافت، برمی‌گردد.

معضلات اندیشه غربی

این نوع نگاه به انسان و جهان، پیامدهای ناگواری برای بشر متمدن غربی به وجود آورده است که از آن میان، می‌توان به نمونه‌های ذیل اشاره کرد:

۱. بروز بحران‌های معنوی، روانی و فکری

یکی از پیامدهای دنیای مدرن بروز بحران در حوزه‌های: اندیشه، روان و معنویت است. نتیجه نگاه مادی به انسان و جهان، سبب عدم تعادل و توازن در زمینه‌های فرهنگی و اخلاقی و ارزش‌های

نگاه نقدی دانشمندان غربی به فناوری زدگی و ماشینی شدن زندگی، و نیز ایجاد مراکز معنادرمانی برای رفع معضلات ناشی از زندگی مادی انگارانه صرف در میان غربیان، روی آوردن مردم به ادیان شرق مانند ذن و بودیسم، راه اندازی مکاتب عرفانی و معنویت‌های ساختگی، از نشانه‌های تلاش غرب برای رهایی از بحرانی است که دامنگیرش شده است. در چنین وضعیتی، معرفی اسلام به مثابه دین آسمانی که برای سعادت انسان برنامه‌ای مدون دارد، پذیرش بیشتری خواهد داشت

معنوی در انسان غربی شده است. انسان مدرن با اصالت دادن به رشد اقتصادی و مادی، از معنویت و مذهب دور شده و با هجوم انواع: مخاطره‌ها، ناامنی‌ها، یأس‌ها، احساس بی‌هویتی، تنهایی و خلأ معنوی و اخلاقی مواجه گردیده است؛ درحالی که انسان افزون بر نیازهای مادی و حیوانی، نیازهای فطری نیز دارد که باید به آنها نیز پاسخ گوید. نیاز به دین، یک نیاز فطری است و جامعه برای همیشه نمی‌تواند بی‌دین باشد. همیشه به دنبال تأمین نیازهای مادی رفتن، در بلندمدت برای انسان حالت سرخوردگی ایجاد می‌کند. همچنین، غرب با این مبانی فکری، در حوزه اندیشه‌ورزی نیز تاکنون نتوانسته نظام فکری و فلسفی، حقوقی و اخلاقی‌ای سازوار و هماهنگی عرضه کند که بر پایه بنیان‌های فکری آن بتوان برنامه‌ای برای زندگی انسان تدوین کرد.

۲. نیهیلیسم

یکی دیگر از پیامدهای مدرنیته، مواجهه بشر متجدد و مدرن با بحران‌های فکری و روحی و افتادن در دام «نیهیلیسم» است. «نیهیلیسم» به معنای پوچ‌انگاری و غایت‌زدایی از کل نظام هستی، به‌ویژه بی‌هدف انگاشتن انسان و انکار هرگونه ارزش مطلق اخلاقی است. نیهیلیسم در واقع، حاصل یک بحران هستی‌شناختی (انتولوژیک) و اخلاقی است (نکوئی سامانی، ۱۳۸۶: ۷۱-۷۳).

فقدان معنا و هدف فراتر از اهداف مادی، سبب سرگردانی و بیماری‌های روحی و روانی در انسان مدرن شده است. در چنین دنیایی، اگرچه میل انسان‌ها به شهوت، قدرت و ثروت به‌راحتی ارضا می‌شود، ولی به امیال انسانی و معنوی ایشان پاسخی داده نمی‌شود. خوشی‌های انسان‌ها، لحظه‌ای و بیرونی است و این خوشی از آنجا که درونی نبوده و مخالف با فطرت انسان‌هاست، پایدار نخواهد بود. وقتی معنویت نباشد، انسان‌ها ممکن تنها در جمع احساس خوشی و شادی کنند؛ اما خلوت‌هایشان به افسردگی و پوچی و در نهایت، خودکشی می‌رسد.

وجود چنین بحران‌هایی، اندیشمندان بزرگ غربی را به نقد تمدن غربی واداشته است. بسیاری از متفکران غرب، از درون به نقد وضع حاکم پرداخته‌اند که از آن میان، می‌توان به توبین بی، یونگ، ادموند هوسرل و هیدگر اشاره کرد. ظهور مکاتب پست‌مدرنیستی که مدرنیته را از اساس نقد می‌کنند و در آن، عقل‌محوری و علم‌محوری را نکوهش می‌نمایند نیز می‌توان از نتایج نیاز بشر به

معنویت و گریزانی‌اش از زندگی مادی و ماشینی دانست. این سرخوردگی از تمدن و فرهنگ غربی، در سطح انسان‌های عادی نیز به چشم می‌خورد؛ به‌گونه‌ای که آنها را به داشتن باورهای دینی و احساس نیاز به معنویت واداشته است. سرعت گرفتن گرایش برخی از مردم به دین و معنویت در سال‌های اخیر، از نشانه‌های آن است.

در چند دهه اخیر، برنامه‌ریزان مجامع کنترل و مهندسی فرهنگ در غرب، به این نتیجه رسیده‌اند که مکاتب دوران تجدد و مسیحیت منحرف موجود، برای کنار آمدن مردم با ماشینیسیم، پول‌پرستی، لذت‌طلبی، فردگرایی، معناستیزی و حس‌گرایی، دیگر به کار نمی‌آید و باید چاره‌ای بیندیشند و به سوی نوعی معناگرایی جهت‌دار و همساز با سکولاریسم و پست‌مدرنیسم پیش روند.

بحران معنویت در غرب

بعد از معنویت‌زدایی در غرب و دور کردن انسان‌ها از منابع وحیانی، برای ارضای این نیاز فطری و غریزی وجود انسان، به ایجاد معنویت‌های کاذب در قالب و شکلی شبیه معنویت‌های حقیقی، ولی با محتوایی غیردینی و منحرف پرداخته شد. در واقع با این شیوه، هم مریدان غیرمعتقد به امور معنوی و دینی (مادی‌گرایان) تحت کنترل آنها بوده و هم به شکلی، افراد معتقد به دین و مذهب به طور نامحسوس به سوی معنویت‌های غیردینی هدایت می‌شوند که نتیجه آن، انسان‌هایی به‌ظاهر معنوی و در واقع انسان‌هایی با انواع مشکلات روحی و روانی است. مهم‌ترین عامل پیدایش فرقه‌های عرفانی و معنوی، کمبود معنویت حقیقی در جامعه است. در ضمن، خطای انسان در پاسخگویی به حس معنویت‌خواهی فطری انسان‌ها نیز تأثیر فراوانی در شکل‌گیری شبه‌معنویت‌ها دارد. این فرقه‌ها مدعی‌اند که حس عرفانی مریدان خود را ارضا می‌کنند؛ درحالی که این ارضا، موقت و کاذب است (میرزایی و دلیر صف‌آرای اخگر، ۱۳۹۷).

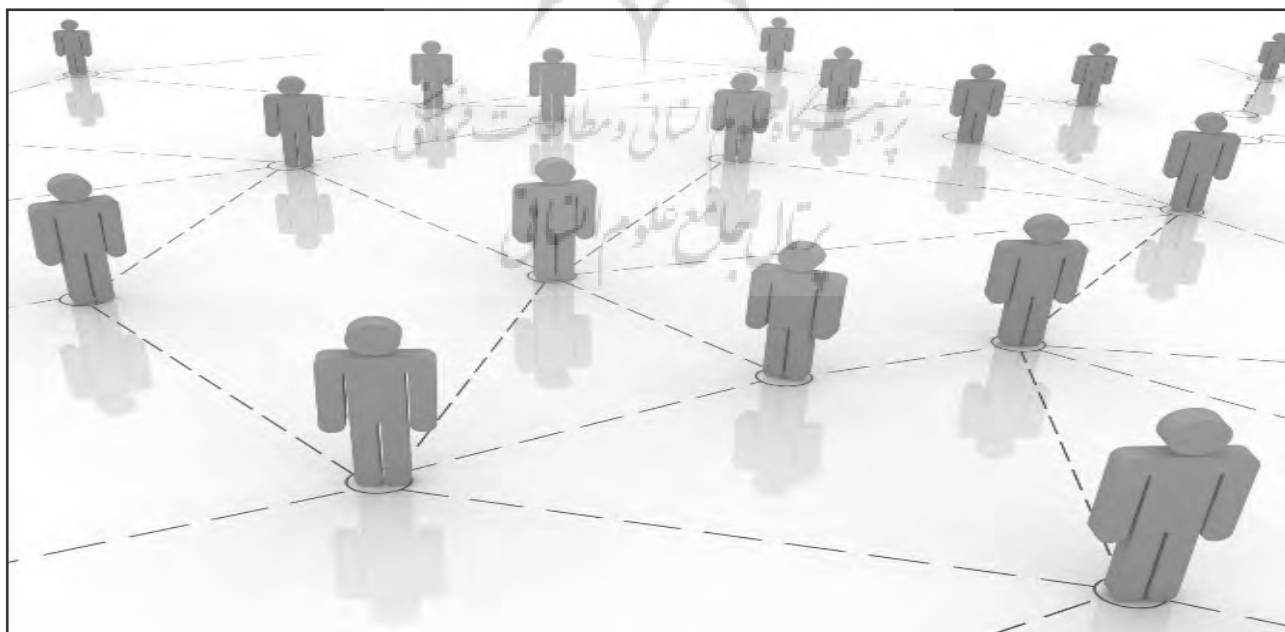
شاید از همین روی باشد که اخیراً موج بلندی از فیلم‌های اصطلاحاً معناگرا ایجاد شده و از همه بلندتر موجی است که مروج بودیسم با قرائت غربی آن می‌باشد؛ چنان‌که معناگرایی هالیوودی،

با شدت تمام به عرفان‌های شرقی، به‌خصوص بودیسم می‌گروند. تفکر بودایی، از بسیاری جهات شباهت‌های مهمی با اصول و مبانی حاکم بر صهیونیسم و مسیحیت انحراف‌یافته صهیونیستی دارد:

- توجه ویژه به جادو و سحر و خرافه؛
- توت‌پرستی و توجه ویژه به نمادها، اشکال و اجسامی که به صورت نمادهای خانوادگی، نشان روی پرچم و آرم‌های گوناگون در جامعه رواج دارد؛
- اندیشه نفی معاد اخروی و آخرت و اعتقاد به بهشت و دوزخ زمینی؛
- تعدد فرقه‌های ظاهراً عرفانی و منحرف که در نهایت به چندخدایی و یا نفی خدا ختم می‌شوند؛
- جبرگرایی و پذیرش شرایط محیطی؛
- اعتقاد به قدرت وافر شیطان در برابر قدرت خدا؛
- مخالفت دیرینه و تاریخی با اسلام؛
- بی‌تفاوتی در مقابل جریان‌های سیاسی و گذرا فرض نمودن تمام آنها؛
- بی‌توجهی به نقش پیامبران، وحی و ادیان الهی در تکامل بشری و اتکای اومانیستی به اثرگذاری مطلق انسان بر سرنوشت خویش (سیف‌پور، ۱۳۹۰).

صهیونیست جهانی با توجه به این تشابهات، تلاش دارد که به هر شکلی که هست، تفکر بودایی را در سطح جوامع خودی و خارج از مرزهای جغرافیایی وابسته به خود در بین دیگر ملل، به‌ویژه مسلمانان و کشورهایی که از پتانسیل بالقوه اثرپذیری از جریانات معناگرای اسلامی برخوردارند، گسترش دهد و در این راه، یکی از اثرگذارترین و کارآمدترین ابزارها، یعنی رسانه و به‌ویژه سینما را برگزیده است.

برخی اندیشمندان و ظلم‌ستیزان در کشورهای غربی به اسلام متمایل شدند و پس از موفقیت ایران اسلامی در جنگ تحمیلی که دو ابرقدرت شرق و غرب از عراق حمایت می‌کردند، کنجکاوی مردم دنیازده غرب در باره ماهیت و چیستی اسلام و تشیع، دوچندان شد. غربی‌ها که از مسیحیت عقل‌گریز و حتی در برخی موارد عقل‌ستیز، و یهودیت ماده‌گرا و حس‌گرا و ماشین‌ساز و تکنولوژی سودمحور بیش از گذشته خسته شده بودند و از عدم آرامش در دنیای رفاه‌زده و ماشینی غرب رنج می‌بردند، متوجه دینی شدند که هم معنویت بسیار بالایی به پیروان خود می‌دهد، هم قدرت دفاع از هویت و سرزمین و ناموس را به پیروان خویش ارزانی می‌دارد و هم دارای فلسفه مستحکم و پشتوانه‌های عقلی استواری است (فرچ‌نژاد، ۱۳۸۹).

در سال‌های اخیر، اسلام‌گرایی در غرب، به‌ویژه کشورهای آمریکای جنوبی، در حال رشد است. این امر، باعث شده تا اندیشکده‌های راهبردی عموماً صهیونیست غربی به سرعت در فکر جلوگیری از این جریان فکری، به‌خصوص آنجا که ریشه در باورهای شیعه پیدا می‌کند، داشته باشند. با توجه به آنچه ذکر شد، به نظر می‌رسد تفکر خنثا و اثرپذیر بودیسم، می‌تواند گزینه‌ای مناسب برای نظام سکولار غربی باشد و نظام صهیونیسم جهانی را در طراحی آرمان‌شهر صهیونیسمی یاری کند. از این‌رو، بیش از هر کس صهیونیست‌ها متوجه قابلیت‌های خوب تفکر بودایی شدند و حتی فرقه‌ای جدید به نام «جوبو»ها را که ترکیبی از تفکرات یهودی و بودایی است، در آمریکا شکل دادند.

هالیوود در حال حاضر، بزرگ‌ترین مجتمع سینمایی جهان به شمار می‌رود که به گونه‌ای کامل، تحت نفوذ و هدایت صهیونیست‌هاست. این بنگاه سینمایی، با حمایت مستقیم و سرمایه‌گذاری هنگفت صهیونیست‌ها، در حال ترویج مکتب بودیسم و بزرگنمایی شخصیت بوداست و تلاش می‌کند در آثار برجسته خود، تفکر بودایی را به طور مستقیم یا غیرمستقیم ترویج دهد. صهیونیست‌ها علاوه بر هالیوود، به طور مستقیم و غیرمستقیم و با سفارش تولید آثار فاخر به دیگر شرکت‌های تولید فیلم در جهان، به‌ویژه حمایت مالی از شرکت‌های تولید فیلم در آسیا و اروپا، سعی می‌کنند که دامنه مخاطبان خود را روزبه‌روز گسترش دهند.

در این بین، عملکرد این شرکت‌ها آن‌چنان حساب‌شده و دقیق است که جنبه‌های مثبت تفکر بودا را نادیده گرفته و تنها به قرائت غربی و «پراگماتیسمی آمریکایی» و «سکولار - اومانستی» آن

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رساله جامع علوم انسانی

هالیوود در حال حاضر، بزرگ‌ترین مجتمع سینمایی جهان به شمار می‌رود که به گونه‌ای کامل، تحت نفوذ و هدایت صهیونیست‌هاست. این بنگاه سینمایی، با حمایت مستقیم و سرمایه‌گذاری هنگفت صهیونیست‌ها، در حال ترویج مکتب بودیسم و بزرگنمایی شخصیت بوداست و تلاش می‌کند در آثار برجسته خود، تفکر بودایی را به طور مستقیم یا غیرمستقیم ترویج دهد

می‌پردازد. این تلاش البته بی‌فایده نبوده و در حال حاضر، مکتب بودیسم رقیبی در مقابل رشد اسلامگرایی در آمریکا و پس از آن، اروپا محسوب می‌شود (سیف‌پور، ۱۳۹۰).

تمدن غرب در غیاب اندیشه‌ای منطقی و معنوی و الهی همچون اسلام، به شرایط سخت و بغرنجی مبتلا شده است و مسلماً پیروزی انقلاب اسلامی، فضای جدیدی را در غرب ایجاد کرده و افق تازه‌ای فراروی غربیان گشوده گردیده است و می‌توان گفت: اکنون میلیون‌ها نفر در غرب، در انتظار نجات‌بخش و مسیح هستند و اگر اسلام به‌درستی معرفی شود، می‌تواند برای آنها نجات‌بخش باشد؛ زیرا تعالیم اسلام راهی برای رهایی از سرنوشت مختم تمدن غرب، یعنی نابودی است (حاجتی، ۱۳۹۰).

نقش اسلام در حل بحران معنوی غرب

دین اسلام، به منزله دینی اکمل و اتم و پیام خاتم انبیا، برنامه‌ای کامل برای زندگی دنیایی ترسیم نموده که به سعادت اخروی انسان می‌انجامد و به همین سبب، در کانون توجه مردم غرب بوده است. از این‌رو، بسیاری از غربیان که با تعالیم اسلام آشنا شدند، به این دین درآمدند.

خلأ معنوی و نابسامانی‌های گسترده جوامع غربی از یک سو، و جامعیت اندیشه اسلامی از سوی دیگر، اکنون شرایطی را در غرب فراهم نموده است که می‌توان ادعا کرد: فضای اجتماعی غرب، آماده پذیرش اسلام است و بایسته است که دعوت‌کنندگانی باشند که با زبان عصر حاضر، یعنی علم و منطق، با انسان غربی ارتباط برقرار کنند. همچنین، از آنجایی که مسیحیت امروز، مسیحیت تحریف‌شده‌ای است، نمی‌تواند نیازهای فطری غربی‌ها را برآورده کند. بخشی از مردم آنجا به دلیل ناکارآمدی مسیحیت، به سوی سکولاریسم رفته‌اند و بخشی دیگر نیز به دلیل فطرت پاک‌تری که دارند، نمی‌توانند در عمل بی‌دین باشند و به همین دلیل، به سوی ادیان دیگر می‌روند. این دو گروه، قابلیت بالایی برای مسلمان شدن دارند.

با توجه خستگی بشر غربی از زندگی مادی و تشنگی‌اش به معنویت از یک سو، و پویایی و عقل‌پسندی تعالیم اسلام و ملایمتش با طبایع انسانی از سوی دیگر، فرصتی بسیار مغتنم برای رساندن پیام اسلام به غربیان فراهم گشته است که لازم است مبلغان و مراکز گوناگون تبلیغ اسلام به آن توجه کنند. در ادامه، راهکارهایی عملی برای معرفی اسلام پیشنهاد خواهد شد.

گمشده امروز دنیای غرب، آرامش است. اینکه جوانانی که عمری در پی پاسخ به خواش‌های نفسانی‌شان سپری کرده‌اند، برای جست‌وجوی آرامش و معنویت، به بیابان‌های سوریه و عراق پناه ببرند و در آرزوی جان دادن برای هدف‌اند، به سبب فقدان معنویت و آرامش درونی است.

«فقدان معنویت در دنیای غرب، می‌تواند فرصت مناسبی را نیز برای تبلیغ دین اسلام در آن کشورها ایجاد کند. وقتی جوانان غربی، برای فرار از پوچی دنیای مدرن، حاضر به پذیرش بدویت وحشی داعش نیز می‌شوند، پس، خیلی سریع‌تر و راحت‌تر با حکمت‌های زیبا و جذاب ارتباط برقرار خواهند کرد. جوانانی که بین دنیای مدرن بی‌معنویت و معنویت وحشی، دومی را بر می‌گزینند، پس هیچ شکی در پذیرش مدنیت اسلام واقعی نخواهند داشت. آمار تغییر دین جوانان غربی به اسلام هم که هر سال رو به افزایش است» (همایون، ۱۳۹۲).

رهبر انقلاب در این باره می‌فرماید:

«امروز ملت‌های غرب به این بحران دچارند و علاجش در اسلام است. اگر امروز ثروت ثروتمندان

در دنیا روزبه‌روز افزایش می‌یابد و اشخاص و کمپانی‌ها و شرکت‌هایی، ثروت‌های افسانه‌ای میلیاردی تحصیل می‌کنند و در مقابل، انسان‌هایی در کنار همان ثروت‌ها، شب در کارتون، روی آسفالت خیابان می‌خوابند، اینها از مشکلات غرب است. اگر با وجود هزاران توصیه راجع به ازدواج و تبلیغات خانواده و نظایر آن، روزبه‌روز بنیان خانواده در کشورهای غربی سست‌تر می‌شود؛ اگر دخترها و پسرها ناراحت‌اند؛ اگر همان‌هایی که خودشان شریک این جرم‌اند، ناراحت‌اند؛ اگر بنیان خانواده متزلزل است و بچه‌ها ناراحت‌اند؛ اگر بحران روانی همه را فرا گرفته است، اینها به خاطر چیست؟ این همه خودکشی برای چیست؟ در طول همین چند ماه گذشته، یا شاید حدود یک سال گذشته، چند صد نفر در کشور ایالات متحده که به خیال خودشان در اوج قله علم و ثروت‌اند و خیال می‌کنند ارزش، اینهاست، به وسیله اشخاص دیگر کشته شده‌اند. حالا با هلیکوپتر در بیابان‌ها بگردند برای تظاهر به محبت و رأفت و رحمت نسبت به گربه یا سگ گمشده‌ای! مگر کورند؟ مگر نمی‌بینند که در شهرها و ایالات امریکا چه خبر است؟ یک نفر وارد کوپه یک قطار می‌شود و با مسلسل، چند نفر را می‌کشد. از این کوپه می‌آید و باز در کوپه بعدی، چند نفر دیگر را می‌کشد و همین طور... . اگر بشریت از این دردهای لاعلاج رنج می‌برد، ما می‌گوییم: علاجش اینجاست؛ علاجش اسلام است. این است تجدید بعثت در دنیای امروز و امروز شما پیش‌قراول‌اید. ملت ایران پیش‌قراول است. باید عمل کند و با اعتماد و اتکابه‌نفس هم باید این عمل را بکند؛ چون دنیا محتاج ماست» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام به مناسبت روز «عید مبعث»، ۱۳۷۲).

نقش فضای مجازی در رساندن اسلام به غرب بحران‌زده

با توجه به ویژگی فرامکانی و فرازمانی فضای مجازی و امکان دستیابی به دادگان آن بدون محدودیت گذشته، حال و آینده و نیز بدون در نظر گرفتن محدوده جغرافیایی خاص، این فضا فرصتی بسیار مناسب برای تبلیغ دین است. محتوای ایجادشده در فضای مجازی، نامحدود است و این فضا بستر مناسبی برای انتقال پیام دین و رسالت انبیاست. فضای مجازی می‌تواند پیام ادیان الهی را به همه انسان‌ها به عنوان مخاطبان اصلی آن برساند و این، ظرفیتی است که به تحقق

تمدن غرب در غیاب اندیشه‌ای منطقی و معنوی و الهی همچون اسلام، به شرایط سخت و بغرنجی مبتلا شده است و مسلماً پیروزی انقلاب اسلامی، فضای جدیدی را در غرب ایجاد کرده و افق تازه‌ای فراوی غریبان گشوده گردیده است و می‌توان گفت: اکنون میلیون‌ها نفر در غرب، در انتظار نجات‌بخش و مسیح هستند و اگر اسلام به‌درستی معرفی شود، می‌تواند برای آنها نجات‌بخش باشد؛ زیرا تعالیم اسلام راهی برای رهایی از سرنوشت مختوم تمدن غرب، یعنی نابودی است

رسالت فرامکانی و فرازمانی بودن ادیان کمک می‌کند (حسینی صفا و غیاثوند، ۲۰۱۹). با توجه به اینکه بشر امروز، به‌ویژه انسان غربی، خلأ معنویت را حس می‌کند و نیازمند حضور امری فرامادی در زندگی‌اش است، معرفی اسلام راستین، از طریق منابع دست اول و اصیل می‌تواند به نشر اسلام و تعالیم والای آن در جهان بینجامد.

متأسفانه، استکبار جهانی که تبلیغ می‌کند باورهای اسلام اصیل با اهدافش تناقض دارد، به شیوه‌های گوناگون در مخدوش کردن چهره اسلام می‌کوشد. دول استکباری تلاش می‌نمایند بحران معنویت در غرب را با استفاده از معنویت‌های ساختگی و یا ادیان شرقی پُر کنند. از همین‌رو، اسلام را تهدیدی برای بشر معرفی می‌کنند و یا اسلامی را معرفی می‌کنند و رواج می‌دهند که با سیاست‌های آنها سازگاری بیشتری داشته باشد. حمایت آنان از داعش، از این نمونه‌هاست. به نظر می‌رسد، گرویدن جوانان غربی به سلفی‌های داعش، بیش از آنکه ناشی از جذابیت آنها باشد، مدیون خلأ معنویت دنیای غرب و کم‌کاری مبلغان اسلام ناب است؛ ضمن اینکه داعش اینک از یک پدیده، تبدیل به یک جریان شده است.

غرب تمام توان خود را به‌کار گرفته که مانع از رواج اسلام شود و چون ابزارهای فناورانه را نیز در دست دارد، ذهن بسیاری از مردم را نیز به اسلام و مسلمانان خراب کرده است. در این میان، مسلمانان نیز باید به مقابله برخیزند و با همه توان به نشر تعالیم والای اسلام در میان ملت‌هایی که از نظر معنوی، مستضعف و فقیرند، بپردازند.

در این روزگار که فناوری‌های ارتباطی گوناگون در حال پیشرفت است، سرعت و گستره انتشار پیام‌ها بسیار سهل و سریع شده است. ابزارهای ارتباطی مانند: رسانه‌های ماهواره‌ای، تلفن‌های هوشمند، اینترنت، ابزارهای همراه، و تلوزیون‌های هوشمند را می‌توان به مثابه مسیری برای تبلیغ اسلام اصیل تلقی، و از آن طریق، نقشه‌های مستکبران را نقش بر آب کرد.

بنابراین، طریق کم‌هزینه، آسان و سریع برای رساندن پیام اسلام به جهان، فضای مجازی در همه شئون آن است. از سوی دیگر، پرداختن به چگونه عرضه و نیز شکل عرضه محتواها در این بسترها نیز از مسائل بسیار پُراهمیت به شمار می‌رود.

مهم‌ترین چالش در زمینه تبلیغ و معرفی دین مبین اسلام به انسان غربی، محتوای مناسب برای انجام این کار است. جبهه استکبار با استفاده از ابزارها و فنون گوناگون، فضای مجازی را با محتواهای ضد اسلامی آکنده است و جبهه اسلام نیز باید با محتوایی مناسب به مقابله با آن برود. بنابراین، تولید محتوا در قالب‌های گوناگون، از ضرورت‌های اصلی تبلیغ دین در فضای مجازی به شمار می‌رود.

شیوه‌های تولید محتوا و تبلیغ دین در فضای مجازی

تولید محتوا برای تبلیغ دین در فضای مجازی ممکن است از طریق بسترها، ابزارها و شیوه‌های ذیل قابل انجام باشد:

۱. ساخت فیلم‌هایی با مضامین و محتواهای اسلامی

پُر استفاده‌ترین نوع محتوا در فضای مجازی، محتواهای تصویری و چندرسانه‌ای است. کاربران فضای مجازی در پی دستیابی سریع به محتوای پیام‌اند و این پیام اگر با روشی هنری و سرگرم‌کننده به او داده شود، استقبال بیشتر او را در پی خواهد داشت. تولید و عرضه فیلم‌هایی با محتوایی اسلامی که تعالیم این دین مبین را به مخاطب عرضه می‌کند و چهره واقعی اسلام اصیل را نشان می‌دهد، برای مخاطب فضای مجازی تأثیر بیشتری در قیاس با پیام‌های متنی دارد. امروزه سرمایه‌گذاری عظیم استکبار در تولید فیلم‌هایی در جهت اهداف صهیونیستی و حمله و اهانت به اسلام و نظام اسلامی، به شدت در حال پی‌گیری است؛ به گونه‌ای که حدود یک هزار فیلم در هر سال توسط شرکت‌های هالیوودی تولید و عرضه می‌شود؛ یعنی به طور میانگین، هر شخص می‌تواند روزی شش فیلم دوساعته غیرتکراری مشاهده کند. این، بدان معناست که شرکت‌های هالیوودی، نیاز افراد به تماشای فیلم‌های سینمایی را به گونه کامل پوشش می‌دهند.

این امر، بسیار نگران‌کننده است و باید در مقابله با آن، تلاش بسیار کرد. مقام معظم رهبری نیز مسئولان را به این نکته توجه داده‌اند:

«امروز برجسته‌ترین و تواناترین مجموعه سینمایی دنیا، در «هالیوود» است. شما ببینید هالیوود در خدمت چیست، در خدمت کیست، در خدمت کدام فکر و کدام جهت و کدام خواب برای بشریت بیچاره روبه‌رشد است. من که نه در سینما تخصص دارم، نه هالیوود را درست می‌شناسم، این را نمی‌گویم؛ این، نقل سخن کسانی است که کارشان این است، فکرشان این است و نقاد این صحنه‌ها و میدان‌ها هستند؛ اینها می‌گویند امروز هنر سینمایی - که من هالیوود را به عنوان برجسته‌ترین مثال زدم، و الاً بقیه مجموعه‌های سینمایی دنیا هم همین‌طورند - در خدمت اشاعه فحشا، اشاعه پوچی، اشاعه بی‌هویتی انسان، در خدمت خشونت، در خدمت مشغول کردن بدنه ملت‌ها به یکدیگر است؛ تا طبقه متعالی و بالا بتوانند بی‌دغدغه زندگی کنند» (دیدار جمعی از دانشجویان برگزیده و نمایندگان تشکل‌های دانشجویی با رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۴).

ایشان تأکید بسیاری بر سینمای دینی دارند و توصیه می‌کنند که به سینمایی با مضامین اسلامی و تعالیم اسلام توجه ویژه شود (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۹۱).

چه بسا صحنه‌ای از یک فیلم، بیش از چندین جلد کتاب یا چندین ساعت سخنرانی و مجلس وعظ بر مخاطبان اثر بگذارد. گذشته از این امر، به نظر می‌رسد که امروزه مذاق و شکل علم‌آموزی انسان‌ها، به گونه‌ای تغییر داده و بیشتر سمعی و بصری شده است و از این راه‌ها بیشتر می‌آموزند.

با توجه به ویژگی فرامکانی و فرازمانی فضای مجازی و امکان دستیابی به دادگان آن بدون محدودیت گذشته، حال و آینده و نیز بدون در نظر گرفتن محدوده جغرافیایی خاص، این فضا فرصتی بسیار مناسب برای تبلیغ دین است. محتوای ایجاد شده در فضای مجازی، نامحدود است و این فضا بستر مناسبی برای انتقال پیام دین و رسالت انبیاست. فضای مجازی می تواند پیام ادیان الهی را به همه انسان ها به عنوان مخاطبان اصلی آن برساند و این، ظرفیتی است که به تحقق رسالت فرامکانی و فرازمانی بودن ادیان کمک می کند

شاید از همین روست که رهبر معظم انقلاب بر این نکته پای می فشارند که:

«فیلم هم چیز جذّابی است؛ سینما خیلی عنصر جذّابی است؛ رسانه فوق العاده ای است؛ یعنی واقعاً الآن هیچ چیزی مثل سینما نیست، از لحاظ اثرگذاری. خب، روی این زمینه کار بکنید؛ کارهای ابتکاری بکنید» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲).

۲. عرضه محتواهای متناسب برای اینترنت و ابزارهای همراه هوشمند

امروزه، اینترنت و فضای رقمی، جهان شمول و در دسترس همگان است. این فضا، قابلیت های بسیار دارد که بیشتر پایگاه های اسلامی از آن سود نمی برند و به صرف عرضه متن و تصاویر بسنده می کنند؛ یعنی بسیاری از پایگاه ها، تنها از قابلیت انتشار نامحدود و بی زمانی و بی مکانی آن سود می برند. در واقع، آنچه در پایگاه ها و کتابخانه های رقمی صورت می گیرد، تنها رقمی سازی و عرضه منابع است؛ یعنی کتاب الکترونیک عرضه می کنند و این، حداقل استفاده از این فضا است و تمایز اندکی با نشر چاپی دارد. قابلیت هایی مانند: ترکیب متن با تصاویر چندبُعدی، ایجاد نمودارهای متحرک، عرضه آمار به روز، و نیز روزآمد ساختن کل محتوای موجود در پایگاه، پردازش و تحلیل داده ها و استخراج دانش از اطلاعات عرضه شده در پایگاه، مقایسه منابع به شکل هوشمند، تشخیص اعتبار و اصیل بودن منابع با استفاده از فنون پردازش زبان طبیعی، امکان تعامل با پدیدآورندگان به شکل برخط، بحث و گفت و گو در باره محتوا، از جمله امکاناتی است که می توان آنها را در فضای مجازی به کار گرفت. شایسته است که مراکز تبلیغ دینی، با به کارگیری همه قابلیت های فضای رقمی و اینترنت، محتواهایی مناسب تولید نمایند و آن را در شکل های دلکش و پسندیده عرضه کنند.

۳. ساخت بازی هایی با محتوا و هدفمند برای معرفی اسلام اصیل

بازی هایی با کیفیت و دربردارنده قابلیت هایی که بتواند با شرکت های برتر سازنده بازی ها در سطح جهان رقابت کند، از جمله ضرورت های حضور در فضای مجازی است. امروزه استکبار با استفاده از همین بازی ها، فکر و ذهن و سبک زندگی مردم دنیا را به نفع اهداف خویش هدایت می کند. بازی های رایانه ای، از قدرتمندترین رسانه ها به شمار می روند که ضریب نفوذ بسیاری میان اقشار گوناگون مردم داشته و دارند. در روزگار کنونی و با قابلیت هایی که ابزارهای هوشمند همراه دارند،

بازی‌ها از صرف سرگرمی گذشته و شکل کسب‌وکار به خود گرفته و تبدیل به نوعی ابزار کسب درآمد برای بسیاری از مردم شده‌اند. برخی از این نوع بازی‌ها، به گونه‌ای اعتیادآورند که برخی از کاربران را به ترک تحصیل، استعفا یا اخراج از کار و ازهم‌پاشیدن زندگی کشانده است و برخی نیز چندین میلیون تومان برای انجام بازی به شرکت‌های سازنده پرداخت کرده‌اند. شرکت‌های وابسته به استکبار جهانی، با تولید و عرضه بازی‌های بسیار جذاب، اعتقادات و باورهای دینی مسلمانان را هدف قرار داده‌اند و می‌خواهند فرهنگ و سبک زندگی غربی را با این بازی‌ها به جوانان و مردم مسلمان القا کنند.

مقام معظم رهبری در باره نقش بازی‌های رایانه‌ای در ترویج سبک زندگی غربی و تهاجم فرهنگی بسیار تأکید می‌نماید و آن را از راه‌های نفوذ دشمن می‌داند:

«تهاجم فرهنگی، یک حقیقتی است که وجود دارد؛ می‌خواهند بر روی ذهن ملت ما و بر روی رفتار ملت ما - جوان، نوجوان، حتی کودک - اثرگذاری کنند. این بازی‌های اینترنتی، از جمله همین است. این اسباب‌بازی‌هایی که وارد کشور می‌شود، از جمله همین است» (همان).

هرچند این حد از اعتیاد، آسیب بزرگی شمرده می‌شود، اما می‌توان برای مقابله با هجمه این دست از بازی‌های مخرب و القاکننده سبک زندگی غربی، بازی‌هایی که سبک زندگی اسلامی را ترویج می‌کند، طراحی و عرضه کرد تا دست کم آسیب‌های جانبی بازی‌های ساخته دست استکبار را کاست و به جای آن، مردم دنیا را از طریق این بازی‌ها با تعالیم اسلامی و اخلاق و اعتقادات اسلام آشنا کرد؛ چنان‌که رهبر معظم انقلاب هم به این امر تأکید دارند:

«اسباب‌بازی همین جور، بازی رایانه‌ای همین جور، عروسک همین جور؛ اینها چیزهایی است که لازم است» (همان).

۴. ساخت برنامه‌های آموزش احکام، عقاید و توصیه‌های اخلاقی

این برنامه‌ها، هرچند به شکل پراکنده از سوی مسلمانان شیعه و سنی عرضه شده است، اما هم به لحاظ قوت محتوای عرضه‌شده و هم ساختار عرضه، کاستی‌های بسیاری در آن وجود دارد. طراحی،

بازی‌هایی با کیفیت و دربردارنده قابلیت‌هایی که بتواند با شرکت‌های برتر سازنده بازی‌ها در سطح جهان رقابت کند، از جمله ضرورت‌های حضور در فضای مجازی است. امروزه استکبار با استفاده از همین بازی‌ها، فکر و ذهن و سبک زندگی مردم دنیا را به نفع اهداف خویش هدایت می‌کند. بازی‌های رایانه‌ای، از قدرتمندترین رسانه‌ها به شمار می‌روند که ضریب نفوذ بسیاری میان اقشار گوناگون مردم داشته و دارند

تولید و تدوین محتواهای درخور این دست ابزارها و نیز ساخت برنامه‌هایی که اولاً به کار ابزارهای جدید بیاید و ثانیاً سطوح گوناگون مخاطبان را با سلايق، فرهنگ‌ها، زبان‌ها و توانایی‌های جسمی و فنی گوناگون خشنود سازد، از امور شایسته و بلکه بایسته شمرده می‌شود.

۵. عرضه برنامه‌ای وزین و ساده برای معرفی اسلام اصیل

وجود چنین برنامه‌هایی که بتواند پرسش‌ها و شبهات ایجادشده در ذهن مردم غرب در باره اسلام و مسلمانان را به خوبی و به دور از پیش‌داوری و استدلال‌های سست و کم‌مایه پاسخ دهد، از کاستی‌های فضای مجازی است. گفتنی است، شبهه‌افکنی‌هایی که از اسلام در فضای مجازی موجود است و نیز منابعی که عمداً یا سهواً و توسط برخی مسلمانان فریب‌خورده یا کم‌سواد در وب عرضه شده، سبب گمراهی و بدگمانی بسیاری در باره اسلام شده است. از همین روی، لازم است منابعی در جهت تصحیح این خطاها و نیز تنویر اذهان عمومی در باره اسلام اصیل عرضه شود.

۶. ساخت ابزارهایی برای اعتبارسنجی منابع اینترنتی با استفاده از فنون متن‌کاوی

از جمله بزرگ‌ترین نگرانی‌های مسلمانان در تبلیغ دین از طریق فضای مجازی، وجود اطلاعات نادرست در باره اسلام است. امروزه، اطلاعات عرضه‌شده در صفحات وب، آمیخته‌ای از اطلاعات درست و نادرست است. در سال‌های اخیر و به‌ویژه با ظهور پایگاه‌های تعاملی و وب دویی، و امکان دخالت کاربران (با هر سن و سطح اطلاعات و آگاهی) در تولید محتوا، اطلاعات معتبر و نامعتبر به هم آمیخته شده است. آلودگی اطلاعات در باره متون دینی، به‌ویژه اسلام، تنها از طریق کاربران ناآگاه و به شکل سهوی صورت نمی‌گیرد؛ بلکه همچنین، برخی تفکرات منحرف، مانند وهابیت و فرقه‌های تکفیری اهل تسنن و شیعه نیز هستند که عقاید انحرافی خود را عرضه می‌کنند و سبب آلودگی اطلاعات می‌شوند. چون این امر در باره مسائل اعتقادی و دینی، بسیار خطرناک است، به دست دادن ابزاری که سنگ محک سره از ناسره باشد، بسیار ضروری خواهد بود. ساخت چنین ابزاری، با به‌کارگیری دانش‌های مرتبط با پردازش زبان طبیعی، متن‌کاوی و نظام‌های مشابهت‌یاب هوشمند، قابل انجام می‌نماید. ■

منابع

۱. حاجتی، میر احمد رضا. ۱۳۹۰. (دسترسی در: ۱۳۹۵/۶/۲): «نیاز به معنویت در جامعه امروزی». نشانی: tebyan.net/newmobile.aspx/index.aspx?pid=934&articleID=635705.
۲. حسینی صفا، سید محسن؛ غیاثوند، زهرا. ۲۰۱۹. «ظرافت‌ها و عوامل تأثیرگذار تبلیغ دین در بستر فضای مجازی». *pure life*: ۷۵ - ۹۸.
۳. خامنه‌ای، سید علی. ۱۳۹۲. (دسترسی در: ۱۳۹۵/۶/۲): «بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی». نشانی: leader.ir/fa/speech/11342.
۴. ____ . ۱۳۷۲. (دسترسی در: ۱۳۹۵/۶/۲): «بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام، به مناسبت روز عید مبعث». نشانی: leader.ir/fa/speech/951.
۵. ____ . ۱۳۸۴. (دسترسی در: ۱۳۹۵/۶/۲): «دیدار جمعی از دانشجویان برگزیده و نمایندگان تشکل‌های دانشجویی». نشانی: leader.ir/fa/speech/2811.
۶. ____ . ۱۳۹۱. (دسترسی در: ۱۳۹۵/۶/۲): «دیدار جمعی از مسئولان و دست‌اندرکاران جشنواره مردمی فیلم عمار». نشانی: leader.ir/fa/content/10328.
۷. سیف‌پور، رضا. ۱۳۹۰. (دسترسی در: ۱۳۹۵/۶/۲): «ترویج بودیسم در هالیوود نماد بارز جنگ نرم مذهبی». نشانی: iransoftware.ir/?a=content.id&id=367&print=1.
۸. شاملی، عباسعلی. ۱۳۷۸. «جستاری در ریشه‌های دنیاگرایی و آفت معنویت در فرهنگ غرب». دیدار آشنا: ۳-۱۴.
۹. فرج‌نژاد، محمدحسین. ۱۳۸۹. «زن‌سالاری معاصر و معناگرایی شرقی در فیلم‌ها». فرهنگ پویا: ۱-۴۵.
۱۰. میرزایی، رضا؛ دلیر صفارای اخگر، سمیه. ۱۳۹۷. «بحران معنویت در جهان معاصر». فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی: ۹۳-۱۱۲.
۱۱. نکوئی سامانی، مهدی. ۱۳۸۶. «دین در دنیای مدرن». معرفت: ۵۹ - ۷۸.
۱۲. همایون، علی اصغر. ۱۳۹۲. (دسترسی در: ۱۳۹۵/۶/۲): «در جستجوی معنویت وحشی». نشانی: rasad.org/?/print=1.